

# **Rozpad státu**

BSSb1101 Úvod do Bezpečnostních a strategických studií, 29. 11. 2023

Lucie Konečná

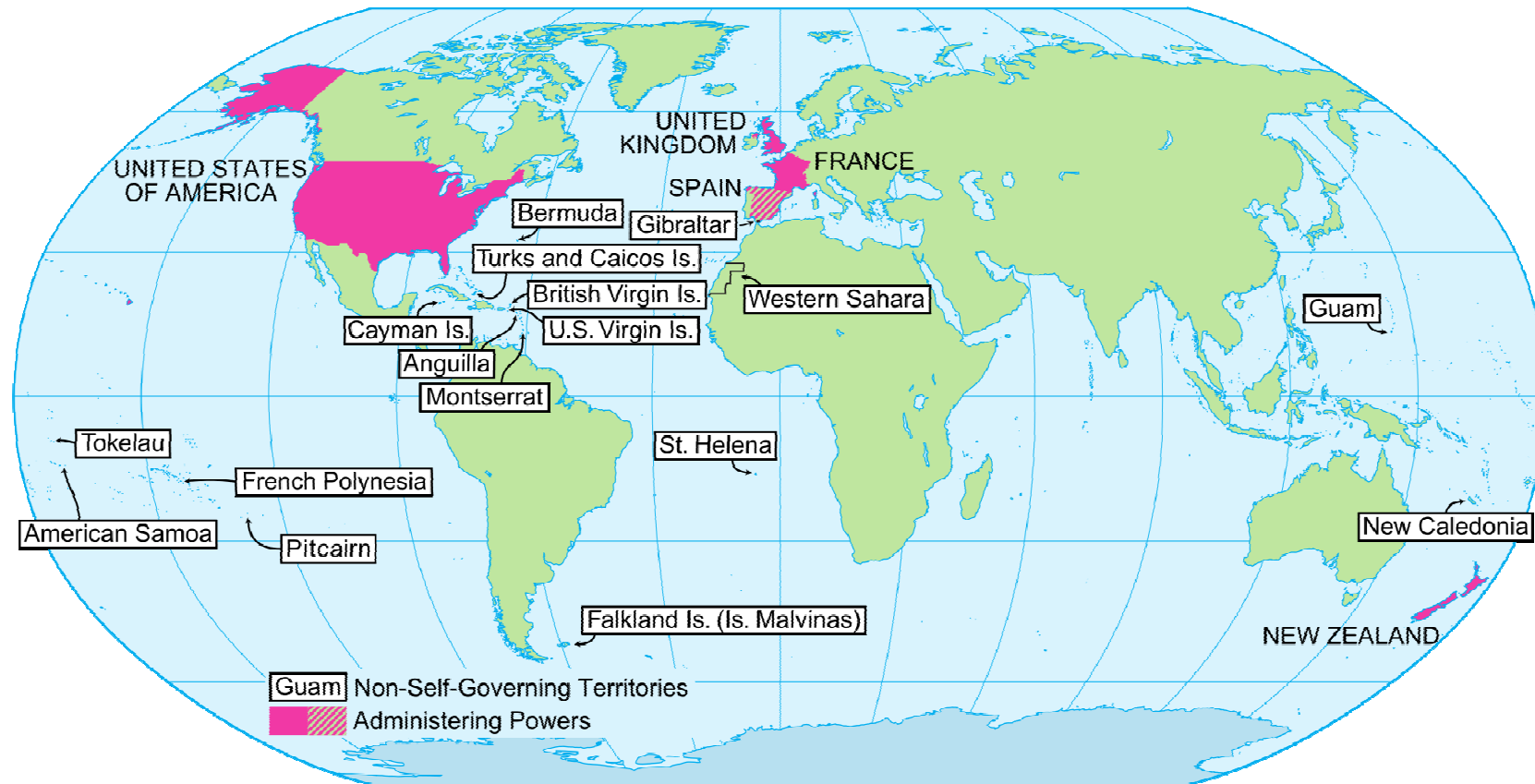
# Složky státu a typy států

- **Stát definice:** Stát je institucionalizovaná forma společenského života na určitém území, která působí na společenské vztahy prostřednictvím všeobecně závazných pravidel chování, za kterými stojí jeho mocenská autorita.
- **Z čeho se skládá stát?**
  - Stát jako aktér mezinárodního práva by měl mít následující komponenty:
    - a) stálé obyvatelstvo;
    - b) vymezené území;
    - c) vládu;
    - d) schopnost vstupovat do vztahů s ostatními státy (mezinárodněprávní subjektivita) (Úmluva o právech a povinnostech států z roku 1933)
- **Jaké existují typy států?**
  - podle suverenity - svrchované státy a nesvrchované (závislé) státy
  - podle hlavy státu (státní formy) – teokracie, monarchie a republika
  - podle uspořádání státu - unitární stát, federace a konfederace
  - podle způsobu vlády (zdroje moci) - demokratické státy a nedemokratické

# Typologie států podle velikosti a síly

- 1. Superpowers - Supermocnosti, superstáty
- 2. (Regional) Powers - Regionální mocnosti
- 3. „Normální“ státy
- 4. Mikrostáty
- 5. Závislé státy a území
- 6. Failed states - Rozpadlé/selhávající státy

# OSN NSGT Seznam (Non-Self-Governing Territories)



# Polarita a mezinárodní vztahy

- Polarita vyjadřuje počet autonomních center moci a je funkcí rozdělení moci pouze mezi nejdůležitější aktéry
- 1. Unipolarita
- 2. Bipolarita
- 3. Tripolarita
- 4. Multipolarita
- 5. Hyperpolarita (totální symetrická dezintegrace moci)
- 6. „Nulová polarita“ (totální spolupráce)

# Pozice státu v mezinárodním systému - aliance

- Bezpečnostní aliance je „formální dohoda mezi dvěma nebo více aktéry (obvykle státy) o vzájemné spolupráci na vnímaných otázkách vzájemné bezpečnosti. Tím, že se spojí, se očekává, že se zvýší bezpečnost v jedné, některých nebo všech z následujících dimenzí:
  - Vstupem do aliance bude vytvořen nebo posílen systém odstrašování;
  - Vstupem do aliance bude fungovat obranný pakt v případě války;
  - Vstupem do aliance bude některým nebo všem aktérům zabráněno vstoupit do jiných aliancí“ (Evans, Newnham 1998: 15) ;

# Druhy bezpečnostní spolupráce

- Institucionální systém uspořádání vztahů mezi státy zaručující jejich bezpečnost. Vychází z předpokladu, že otázky a problémy související s bezpečností států nelze řešit individuálně.
- **Kooperativní bezpečnost** – trvalé úsilí o snížení rizika války, která není zaměřena na konkrétní stát nebo koalici států.
- **Kolektivní bezpečnost** - státy se vyhýbají použití síly ve vzájemných vztazích (dvě zásady - povinnost řešit všechny spory mírovou cestou, zákaz použití síly ve vzájemných vztazích).
- **Kolektivní obrana** - systém společné obrany proti vnějším hrozbám, tedy proti útokům států, které nejsou členy organizace.

# Další strategie zajišťování bezpečnosti v MV

- Schroeder (1994): „Do all states, or virtually all, or all that really count, actually resort to self-help? → in the majority of instances, they have NOT!
- Čtyři možné strategie:
  - Balancování/balancing – jako forma svépomoci
  - Bandwagoning – spojení se silnější stranou z důvodu ochrany
  - Transcending - vyřešit problém, ukončit hrozbu a zabránit jejímu opakování prostřednictvím nějakého institucionálního uspořádání
  - Skrývání se před hrozbami - ignorování hrozby / vyhlášení neutrality / stažení do izolace / zaujetí čistě obranné pozice
  - Převaha balancování v mezinárodní politice nepodložená důkazy



# Balancing vs. Bandwagoning

Balancing	Allying with others against the prevailing threat.
Bandwagoning	Alignment with the source of danger.

- Balancing is more common than bandwagoning.
- The greater the probability of allied support, the greater the tendency to balance. When adequate allied support is certain, however, the tendency for free-riding or buck-passing increases.
- The more unalterably aggressive a state is perceived to be, the greater the tendency for other to balance against it.
- In wartime, the closer one side is to victory, the greater the tendency for other to bandwagon with it (Walt 2009: 102)

# Funkce státu

- „Stát je charakterizován státní mocí, kterou vykonává na příslušném teritoriu a vůči jeho obyvatelům. Jinak řečeno, stát má pro sebe **monopol legitimního násilí**, kterým si vynucuje státní zájmy. Pokud mu chybí prostředky k tomuto vynucování, stát zaniká a nastupuje na jeho místo bezvládní. Nemá-li stát tedy jeden nebo více z uvedených nutných atributů státu, přestává jím být ze své podstaty, což je právě případ zhroutených států.“ Zartman
- W. Zartman ve své knize Collapsed States vymezuje funkce státu:
  - Výkon a udržení svrchovanosti
  - Správa vnitřních procesů státu
  - Zajištění bezpečnosti
- Robert I. Rotberg: stát je nástrojem poskytování politických statků občanům. Tři rozměry:
  - Politický (např. účinný právní stát, politická svoboda)
  - Bezpečnostní (státní monopol na použití násilí)
  - Ekonomický (ekonomické příležitosti, vzdělání atd.)

# Důvody oslabování a kolapsu

- „K rozpadu a zhroucení státu dochází v situaci, kdy stát již není schopen poskytovat svým občanům pozitivní politické statky a postupně ztrácí v očích občanů svou legitimitu.“ (Rotberg 2002)
- Rotberg - takzvané indikátory selhání:
  - a) **Politické ukazatele** (nefungující demokracie, podřízenost zákonodárství a soudnictví exekutivě, všechny služby státu mohou využívat pouze privilegované skupiny, narušení nezávislosti médií, omezení činnosti občanské společnosti, atd.)
  - b) **Ekonomické ukazatele** (klesající příjmy obyvatelstva, rostoucí nezaměstnanost, špatné školství a zdravotnictví pociťující nedostatky (léky, učebnice), nedostatek pohonných hmot, korupce, pokles zahraničních investic, atd.).
  - c) **Bezpečnostní ukazatele** (rostoucí úroveň násilí v důsledku potyček, nepřátelských akcí nebo občanské války; klesající úroveň bezpečnosti; rostoucí míra kriminality a civilní oběti v konfliktech, narůstající počet teror. útoků, aj.)

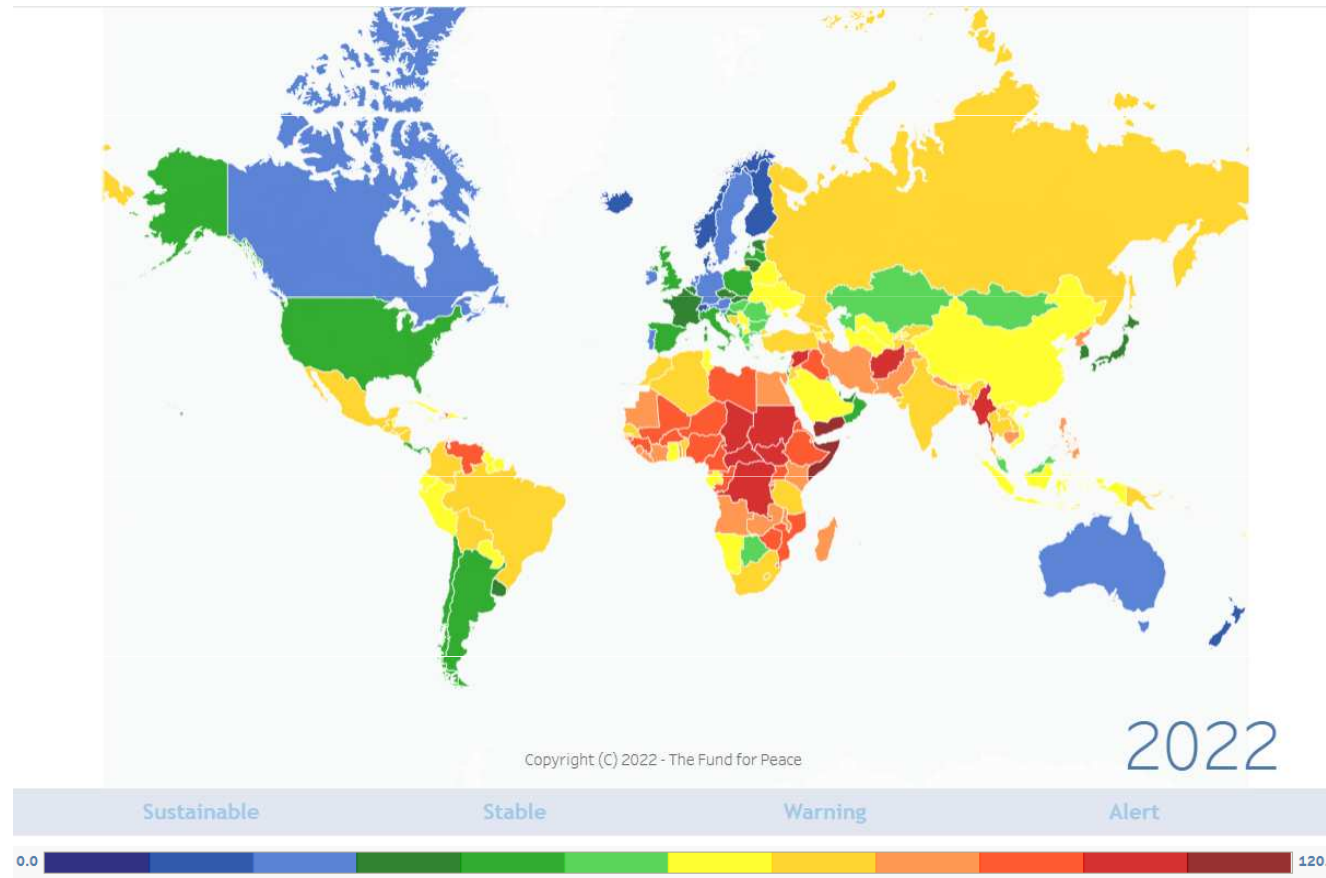
# Typologie států podle Rotberga

- **Silné státy/Strong states** – poskytují všechny služby, mají dobré HDP, index lidského rozvoje, vládní právní stát, soudy jsou nezávislé, zajišťují politické a občanské svobody, nízká míra kriminality atd.
- **Slabé státy/Weak states** – většinou mají jazykové, náboženské nebo etnické napětí (ne násilné), kriminalita roste, infrastruktura je špatná, HDP a ekonomika klesá nebo je nízká, vysoká míra korupce, která stále roste atd.
- **Selhávající státy/Failing states** – přechodná fáze, počátek násilí napříč různými ozbrojenými frakcemi (zhoršení dalších ukazatelů, jako je pokles HDP, rostoucí míra korupce, rostoucí kriminalita atd.)
- **Selhavší státy, rozpadlý/Failed states** - různé ozbrojené frakce bojující o moc, vysoká míra násilí a kriminality, obrovská míra korupce, zničená infrastruktura, zpolitizovaná armáda, klesající HDP, ekonomické příležitosti pouze pro privilegované atd.
- **Zhroucené státy/Collapsed states** - extrémní verze selhavšího státu (vakuum autorit, služby jsou zprostředkovány soukromě, některé vůbec, vláda silných, nikoli zákona, území je rozděleno mezi VNŠA).

# Důvody oslabování a kolapsu

- Daniel C. Esty - tři ukazatele, jejich plnění vede ke kolapsu: uzavřený domácí trh, vysoká kojenecká úmrtnost a nedemokratické zřízení.
- Konečná fáze kolapsu je typicky charakterizována: centrální vláda ztrácí svou mocenskou základnu, moc přechází na periferie, vláda selhává tím, že se vyhýbá nezbytným, ale obtížným rozhodnutím, vláda praktikuje pouze defenzivní politiku, centrum ztrácí kontrolu nad svými vlastními státními činiteli.
- Zartmanův takzvaný typický scénář kolapsu v Africe:
  1. dlouhodobě vládnoucí režim neschopný uspokojovat potřeby různých skupin v rámci společnosti
  2. nově vyschlé zdroje (důvody buď exogenní, nebo vnitřní plýtvání a korupce)
  3. sociální a etnické skupiny se cítí opomíjeny
  4. atmosféra nespokojenosti a odporu vystupuje proti režimu -> zesílení represe
  5. někdy je zaveden vojenský režim; doprovázeno stanným právem a stupňujícími se represemi
  6. konečná fáze kolapsu státu

# Fund for Peace – Fragile State Index



# Fund for Peace – Fragile State Index

Country1	Rank	F	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Somalia	1st	111.9	9.5	10.0	8.7	9.5	9.1	8.6	9.6	9.8	9.0	10.0	9.0	9.1
Yemen	2nd	108.9	8.6	9.9	8.8	9.9	7.9	6.4	9.8	9.6	9.6	9.6	9.6	9.2
South Sudan	3rd	108.5	9.9	9.2	8.6	8.6	8.6	6.5	9.8	9.7	8.7	9.7	10.0	9.2
Congo Democratic Republic	4th	107.2	8.8	9.6	9.4	8.1	8.4	6.4	9.3	9.3	9.3	9.7	9.8	9.1
Syria	5th	107.1	9.4	9.9	9.1	9.6	6.5	8.0	10.0	9.0	9.1	7.4	9.1	10.0
Afghanistan	6th	106.6	9.7	8.7	8.3	9.6	8.2	8.5	9.4	10.0	8.7	9.2	8.6	7.7
Sudan	7th	106.2	8.3	9.6	9.3	9.3	8.5	7.5	9.4	8.6	9.2	8.8	9.6	8.1
Central African Republic	8th	105.7	8.0	9.4	8.1	8.2	9.6	6.2	8.9	10.0	9.1	9.3	9.5	9.4
Chad	9th	104.6	8.7	9.5	8.1	8.4	8.7	7.7	9.1	9.6	8.4	9.5	9.0	7.9
Haiti	10th	102.9	6.8	9.7	5.5	8.9	9.2	8.3	9.9	9.8	8.7	8.8	7.7	9.6
Ethiopia	11th	100.4	8.6	9.3	8.9	6.8	7.5	6.2	8.2	8.7	8.8	9.8	9.5	8.1
Myanmar	12th	100.2	9.1	9.0	9.7	7.6	7.3	6.3	9.3	9.1	9.3	7.0	9.2	7.3
Mali	13th	99.5	9.6	7.2	8.5	7.5	7.2	7.7	8.6	8.9	7.5	8.8	8.5	9.5
Guinea	14th	98.5	8.7	10.0	9.4	8.0	7.5	6.3	9.7	9.4	7.3	8.8	6.2	7.2
Nigeria	15th	98.0	9.0	9.6	8.6	8.8	8.1	6.7	8.2	8.8	8.6	9.6	6.4	5.6
Zimbabwe	16th	96.9	8.4	10.0	5.9	9.2	7.8	7.1	8.9	8.8	7.8	8.7	7.6	6.7
Libya	17th	96.1	9.5	9.3	7.3	8.9	6.4	5.0	9.6	8.0	9.3	6.0	7.5	9.3
Ukraine	18th	95.9	10.0	8.0	6.8	8.5	4.9	8.9	6.4	7.3	7.8	7.3	10.0	10.0
Eritrea	19th	94.5	6.0	8.4	8.7	7.1	7.9	8.6	9.7	8.1	9.1	7.7	6.6	6.6
Burundi	20th	94.2	7.8	8.5	6.7	8.8	7.2	5.2	9.1	8.0	8.6	8.7	8.0	7.6
Burkina Faso	21st	94.0	9.3	8.2	5.8	7.2	8.3	7.0	7.4	8.6	7.0	8.3	8.2	8.7
Mozambique	21st	94.0	7.0	6.3	7.4	7.7	9.2	7.1	7.1	9.7	7.2	9.6	7.9	7.8
Cameroon	21st	94.0	8.1	9.3	8.1	6.0	7.4	6.9	8.8	8.3	7.3	9.0	8.4	6.4
Niger	24th	93.4	8.3	9.6	7.7	6.4	7.8	6.6	6.6	9.5	6.7	8.9	7.9	7.4
Lebanon	25th	91.8	7.3	9.6	8.1	9.2	6.6	6.5	7.7	6.8	7.1	5.8	8.8	8.3
Uganda	26th	91.5	6.3	8.9	7.6	6.4	7.4	6.1	8.2	8.0	7.2	9.2	8.9	7.3
Iraq	27th	91.4	7.5	9.6	8.0	6.3	5.7	6.1	8.3	8.3	7.8	8.2	7.7	7.9
Congo Republic	28th	90.7	6.4	6.7	8.8	9.3	7.5	6.2	9.1	8.7	7.2	8.5	6.5	5.8
Venezuela	29th	90.5	6.7	9.4	6.4	9.4	6.9	6.5	9.6	8.3	8.6	6.5	6.5	5.7

# Fund for Peace – Fragile State Index

## COHESION

### INDICATORS



- C1: Security Apparatus
- C2: Factionalized Elites
- C3: Group Grievance

## ECONOMIC

### INDICATORS



- E1: Economic Decline
- E2: Uneven Economic Development
- E3: Human Flight and Brain Drain

## POLITICAL

### INDICATORS



- P1: State Legitimacy
- P2: Public Services
- P3: Human Rights and Rule of Law

## SOCIAL

### AND CROSS-CUTTING INDICATORS



- S1: Demographic Pressures
- S2: Refugees and IDPs
- X1: External Intervention



# Charakteristika Failed/Collapsed States podle OSN

- Charakteristické znaky podle Valného shromáždění OSN:
- Neschopnost centrální vlády kontrolovat státní území, boje o přírodní zdroje mezi centrální vládou a místními skupinami
- Ztráta autority státních institucí, boj o moc mezi centrální vládou a dalšími skupinami (milice, státní armáda, místní skupiny, náboženské skupiny).
- Dysfunkční ekonomika, vysoká inflace, růst stínové ekonomiky, rostoucí státní dluh, devalvace měny.
- Nárůst nelegálních emigrantů.
- Ztráta vlivu občanů na fungování státu, nevyvážený vztah mezi občany a státem.
- Zločin, vznik teroristických výcvikových táborů, obchod s drogami, chudoba, hlad, chybějící nebo nefunkční sociální systémy.

# Typologie zhroucených států

- Jean-Germain Gros – „zhroucené státy (*collapsed states*) jsou státy, kde „veřejná moc již není schopna nebo ochotna plnit svůj účel, tedy v Hobbesových podmínkách společenskou smlouvu, která v dnešní době zahrnuje více než jen zachování míru mezi částmi společnosti. a jejich zájmy“ (Gros 1996: 456-457).
- Pět druhů zhroucených států:
  - a) Anarchic state/Anarchický
  - b) Phantom/mirage state/Fantomový
  - c) Anaemic state/Anemický
  - d) Captured state/Uchvácený
  - e) Aborted state/Potracený

<i>Typ státu</i>	<i>Příklad</i>
<i>Anarchický</i>	Somálsko, Libérie
<i>Fantomový</i>	Demokratická republika Kongo
<i>Anemický</i>	Haiti, Kambodža
<i>Uchvácený</i>	Rwanda, Burundi, Libanon
<i>Potracený</i>	Bosna a Hercegovina, Gruzie, Angola, Mosambik

# Jak přistupovat ke zhrouceným státům?

- Řešení, přístup OSN podle J. Hamreho a G. Sullivana:
  - Nedělat nic
  - Izolovat neúspěšné/zhroucené stavy
  - Rozdělit na malé části
  - Integrovat je do větší entity
  - Vytvořit mezinárodní autoritu
  - Zajistit sousedský dohled
  - Pomoci jedné straně konfliktu
  - Mezinárodní reakce prostřednictvím intervence nebo jiných opatření

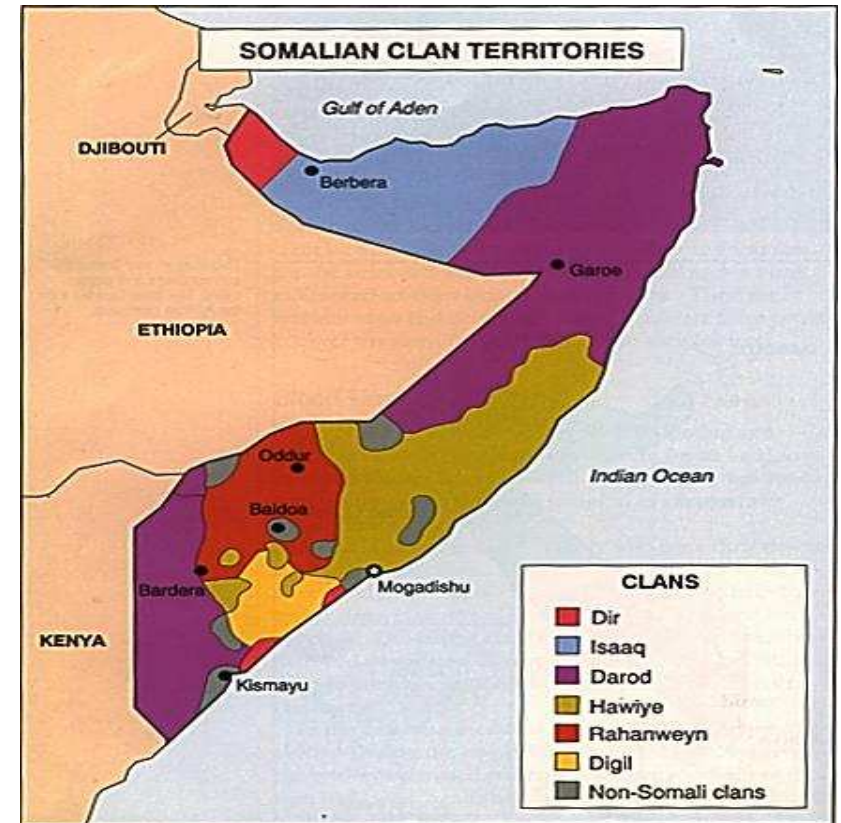
# Kvazi státy a de facto státy

- Stát, který má vnitřní suverenitu, ale postrádá vnější suverenitu.
- Jochen A. Frowein – termín De facto stát.
- De facto state, para-state, unrecognized state, empirical statehood, quasi-state.
- Subjekty, které mají vnější atributy státu (státní symboly, instituce, ekonomika atd.), ale postrádají určující politické charakteristiky státu – vnější suverenitu – mezinárodní uznání.
- Scott Pegg - Kvazi stát ≠ De Facto State
- Příklad Somalilandu



# Případová studie - Somálsko

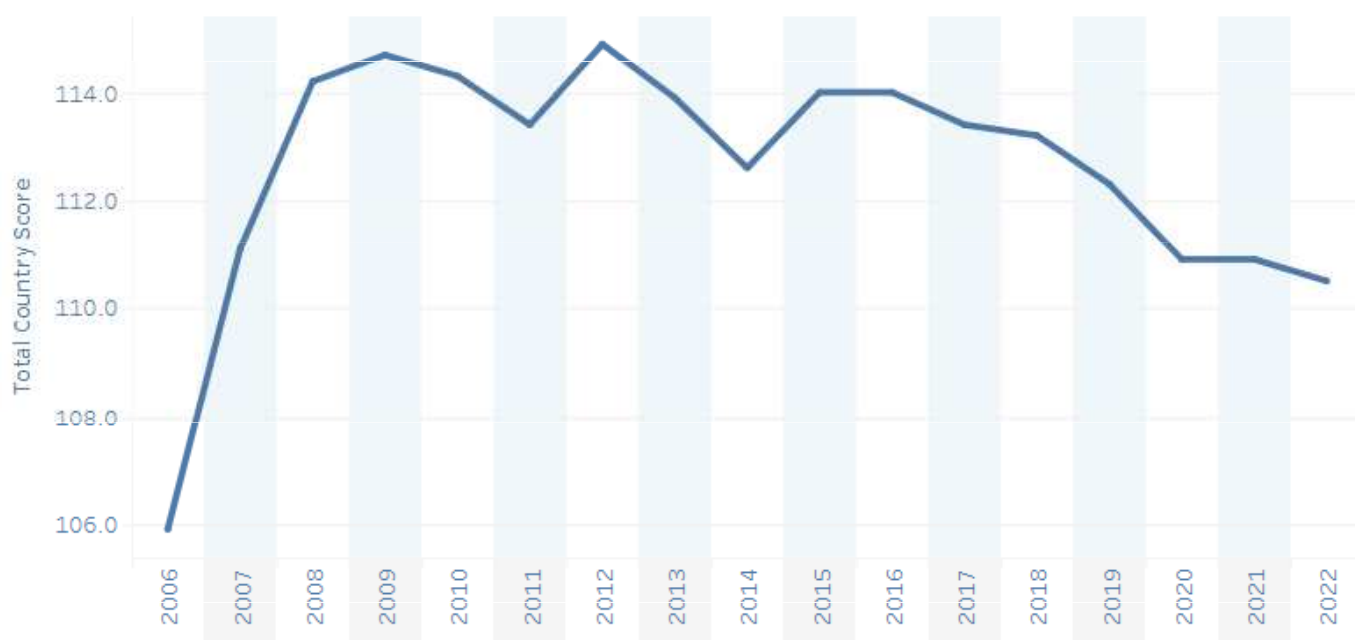
- Hussein Adam - převaha vnitřních faktorů nad vnějšími:
  - Barreho diktátorská vláda
  - Klanismus jako ideologie – upřednostňování Darod
  - Represe vzdělaných elit
  - Pronásledování, brutalita a politika rozděl a panuj
  - Negativní kampaň proti severu
  - Zahraniční pomoc – konec studené války
- Další faktory:
  - Odlišná koloniální historie
  - Nezávislost Džibutska
  - Rozptýlení Somálců do několika států
  - Celková zaostalost státu
  - Klima – extrémní sucha



# Případová studie - Somálsko

OVERALL TREND, 2006-2022:

Somalia



	Rank	Total
<b>2022</b>	<b>2nd</b>	<b>110.5</b>
<b>2021</b>	<b>2nd</b>	<b>110.9</b>
<b>2020</b>	<b>2nd</b>	<b>110.9</b>
<b>2019</b>	<b>2nd</b>	<b>112.3</b>
<b>2018</b>	<b>2nd</b>	<b>113.2</b>
<b>2017</b>	<b>2nd</b>	<b>113.4</b>
<b>2016</b>	<b>1st</b>	<b>114.0</b>
<b>2015</b>	<b>2nd</b>	<b>114.0</b>
<b>2014</b>	<b>2nd</b>	<b>112.6</b>
<b>2013</b>	<b>1st</b>	<b>113.9</b>
<b>2012</b>	<b>1st</b>	<b>114.9</b>
<b>2011</b>	<b>1st</b>	<b>113.4</b>
<b>2010</b>	<b>1st</b>	<b>114.3</b>
<b>2009</b>	<b>1st</b>	<b>114.7</b>
<b>2008</b>	<b>1st</b>	<b>114.2</b>
<b>2007</b>	<b>3rd</b>	<b>111.1</b>

**Děkuji za pozornost**